

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de leeswijzer, waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

Watersnip (*Gallinago gallinago*) A153

1. Status:

Niet in Bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000 relevant als broedvogel.

2. Kenschets

Beschrijving: De mannetjes van de watersnip vallen in de broedtijd op door hun opvallende baltsgedrag: ze laten zich in een steile lijn uit de lucht naar beneden vallen, waarbij de staartpennen een opvallend 'mekkerend' geluid teweeg brengen. Dit heeft hun de volksnaam 'hemelgeit' opgeleverd. De watersnip nestelt in allerlei vochtige terreinen, zoals moerassen, veengebieden en drassige graslanden waarbij de aanwezigheid van zachte bodem van belang is voor het voedsel zoeken. De Nederlandse broedvogels zijn trekvogels en overwinteren tot in Noord-Afrika.

Relatief belang binnen Europa: De staat van instandhouding van de watersnip in de Europese Unie is volgens 'BirdLife' ongunstig. Watersnippen broeden bijna in heel Europa, in Siberië en in Noord-Amerika. In Europa is het vooral een broedvogel van het noorden en het westen. Het merendeel van de Europese vogels broedt in Fenno-Scandinavië en op IJsland. De Europese broedpopulatie (300.000-450.000 paren in landen van de Europese Unie, <1% daarvan in Nederland) is in de periode 1970-2000 matig afgenomen. In de ons omringende landen was de afname even ernstig als in Nederland.

3. Ecologische vereisten

Leefgebied: De broedbiotoop van de watersnip bestaat uit moerassig laagveen, hoogveen en natte heiden en zeer vochtige schrale graslanden op veengrond of in uiterwaarden en open beekdalen. De nestplaats is gelegen in de verlandingszone van moerasgebieden of in gemaaide rietvelden. In grasland nestelt de soort alleen in vochtige hooilanden en extensief beweidde natte graslanden met een waterpeil van 0-20 cm beneden het maaiveld. De oppervlakte van de nestbiotoop hoeft niet groot te zijn. Het nest wordt gebouwd tussen graspollen van 15-20 cm hoogte, in lage ruigte of tussen veenmoswallen. De voedselbiotoop kan identiek zijn aan de nestbiotoop, maar kan ook apart liggen. De watersnip foerageert in ondiepe greppels, sloten, poeltjes, slikranden en in tot 10 cm diep water.

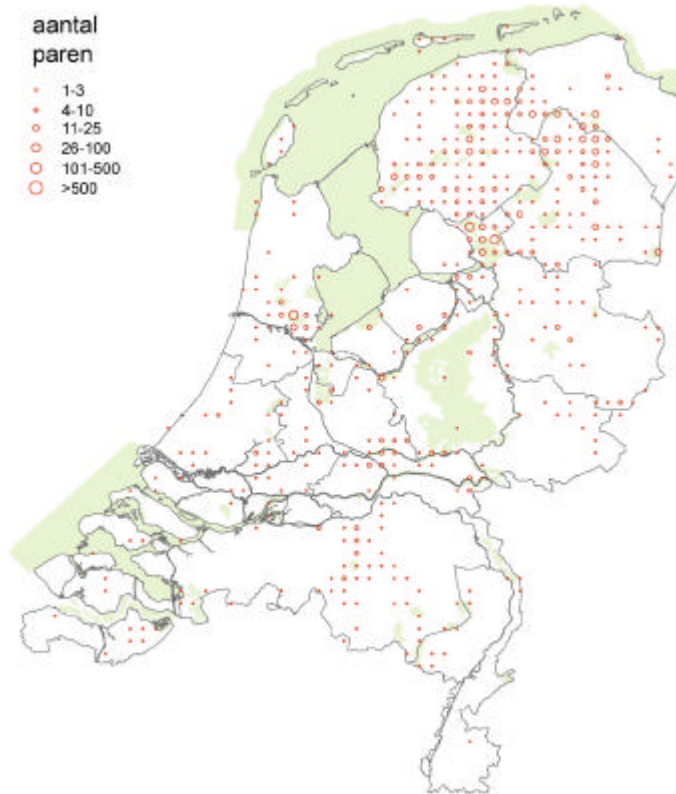
Voedsel: Het hoofdvoedsel bestaat uit onder het bodemoppervlak levende wormen, insectenlarven en andere ongewervelden.

Rust: De watersnip vertoont een gemiddelde verstoringgevoeligheid (100-300 m). De gevoeligheid voor verstoring van het leefgebied is ook gemiddeld: het bestaat uit halfopen en open landschap. Omdat de watersnip leeft in natte en slecht toegankelijke gebieden zal de mate van verstoring door recreatie beperkt zijn. In de nabijheid van paden en wegen kan echter een verlaagd broedsucces door verstoring optreden. Waarschijnlijk is het effect van verstoring op de populatie matig groot. Vooral landrecreatie bedreigt de rust van de watersnip.

Minimum omvang duurzame populatie: Vanuit populatie-ecologische optiek zijn voor een duurzame sleutelpopulatie van de watersnip ten minste 40 paren vereist. Voor een gunstige staat van instandhouding zijn op nationale schaal ten minste 20 sleutelpopulaties vereist (>800 paren).

4. Huidig voorkomen

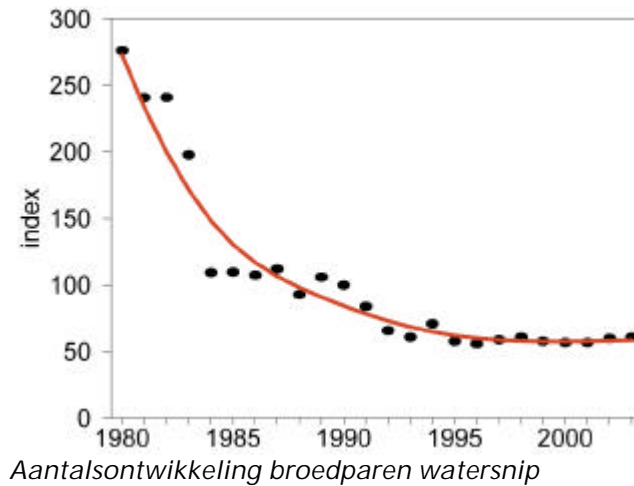
De huidige verspreiding van de watersnip is voor het grootste deel beperkt tot de veenweidegebieden van Friesland, Noordwest-Overijssel (met als belangrijk bolwerk de omgeving van Giethoorn en Wanneperveen) en Noord-Holland (Zaanstreek), naast sommige beekdalen in Drenthe. Kleinere aantallen worden elders aangetroffen, zoals langs de grote rivieren, langs de randmeren, in enkele hoogveenreservaten en in andere natte graslanden. De meeste watersnippen broeden tegenwoordig in graslandreservaten en andere terreinen met een aangepast beheer.

Verspreidingskaart watersnip

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends in Nederland: De omvang van de Nederlandse broedpopulatie van de watersnip rond 1960 is niet bekend. In 1970-1980 heeft men die vroegere omvang gesteld op 5500 tot 10.000 paren, waarbij de lage inschatting vrijwel zeker té laag is. Uitgaande van de bovengrens van die schattingen zou de populatie zijn afgenomen met 85%. Deze scherpe afname wordt bevestigd door trendgegevens uit langjarig onderzochte proefvlakken. Die proefvlakken lieten in de periode 1965-1990 een afname van 70% zien, gevolgd door stabilisatie op een laag niveau. Omdat de betere weidevogelgebieden onevenredig zwaar zijn vertegenwoordigd in deze steekproef, moet de landelijke werkelijke afname in deze periode nog aanzienlijk sterker zijn geweest.

Recente ontwikkelingen: De Nederlandse populatie van de watersnip laat sinds 1981 (1981-2003) een matige afname zien (significant, < 5% per jaar). Over de periode 1994-2003 is de landelijke trend stabiel.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: zeer ongunstig
Sinds 1973-1977 is het verspreidingsgebied van de watersnip sterk gekrompen, met 64%. In het totaal kwam de soort voor in 441 atlasblokken, is ze verdwenen uit ongeveer 576 atlasblokken en verschenen in 29. De soort was rond 1975 al (nagenoeg) verdwenen uit tal van kleinere broedgebieden, vooral op de hoge gronden, zodat de afname ten opzichte van 1960 op ten minste 70% wordt gesteld. De soort is zo goed als verdwenen uit Limburg, en sterk afgenomen in Noord- en Zuid-Holland, het rivierengebied, Midden-Nederland en Noord-Brabant. Ook in Friesland en Drenthe waar van oudsher de vroegere bolwerken te vinden zijn is de soort deels verdwenen.

Beoordelingsaspect populatie: zeer ongunstig
Sinds 1975 zijn de landelijke aantallen van de watersnip met bijna driekwart teruggelopen. In 1990 was de Nederlandse populatie al flink uitgedund. De telgegevens vanaf 1990 duiden op een verdere achteruitgang met 40%, die vooral in tussen 1990-1995 heeft plaatsgevonden. De Nederlandse broedpopulatie telde in de periode 1979-1983 gemiddeld 4.500 paren en in 1999-2003 gemiddeld 1.400 paren. Dat laatste aantal is veel lager dan de gunstige referentie.

Beoordelingsaspect leefgebied: matig ongunstig
De broedbiotoop van de watersnip bestaat uit moerassige gebieden en zeer vochtige schrale graslanden op veengrond of in uiterwaarden en open beekdalen. Zulke terreinen zijn in de laatste decennia steeds meer onder druk komen te staan. Broeden in regulier cultuurland is vrijwel onmogelijk door intensivering van agrarisch graslandgebruik met ontwatering, overbemesting, vroeg en frequent maaien, hoge beweidingsdruk en egaliseren van grasland. Door verdroging worden moeras- en graslandgebieden tevens ongeschikt om te foerageren. De watersnippen kunnen met hun snavels niet meer in de bodem dringen. Verruiging van moerassig biotoop is slecht voor het bodemleven en dus voor het voedselaanbod. Door versnippering van leefgebied raken resterende populaties geïsoleerd. Nestpredatie is lokaal erg hoog.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: zeer ongunstig
In het reguliere agrarische gebied zullen de laatste watersnippen vermoedelijk binnen afzienbare tijd verdwijnen. In gebieden met een beheersovereenkomst en in sommige hoogveen-, natte heide- en moerasgebieden liggen meer kansen voor deze soort, die op gunstig terreinbeheer positief reageert. Een herstel van de eertijds grote Nederlandse populatie is onwaarschijnlijk aangezien het overgrote deel van de voormalige broedgebieden ongeschikt is geworden. In het gunstigste geval kan zich een Nederlandse broedpopulatie op laag niveau handhaven.

Landelijke instandhoudingsdoelstelling: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie van 4.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties.

Streefbeeld bij de landelijke instandhoudingsdoelstelling: Voor een gunstige staat van instandhouding is herstel van omvang en kwaliteit van het leefgebied gewenst met herstel van de

oorspronkelijke broedgebieden van de watersnip tot een populatie van 4.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties. Vanuit populatie-ecologisch oogpunt wordt gesproken over minimaal 20 sleutelpopulaties met ieder ten minste 40 paren (>800 paren). Er dient voldoende geschikt leefgebied voor de streefpopulatie aanwezig te zijn, dat wil zeggen niet-verruigde moerassige gebieden en nat, schraal en extensief beheerd grasland.

Oordeel: zeer ongunstig

Beoordeling Staat van Instandhouding		
Aspect	1981	2004
Verspreiding	matig ongunstig	zeer ongunstig
Populatie	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	zeer ongunstig	matig ongunstig
Toekomstperspectief	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Eindoordeel	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Beintema, A.J., Moedt, O. & Ellinger D. 1995. Ecologische atlas van de Nederlandse weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- Brandsma, O.H. 1997. Het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen, een van de laatste bolwerken van de Watersnip. Steltlopers 1: 21-29.
- Brandsma, O.H. 2000. Onderzoek weidevogelbeheer in het reservaatgebied Giethoorn-Wanneperveen. Natuurmonumenten, 's Graveland.
- Nijland, F., Timmerman Azn., A. & Hosper, U. 1996. Weidevogelpopulaties op de Friese cultuurgronden in 1991 en de betekenis van graslandreservaten. Limosa 69: 57-66.
- Tanger, D. & Zomerdijk, P. 1989. De Watersnip als broedvogel in Noord-Holland. De Graspieper 9: 102-107.